

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.137
Львівського національного університету
імені Івана Франка
доктору юридичних наук, професору
Микієвичу Михайлу Миколайовичу

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Шередько Ольги Миколаївни

«Внесок Герша Лаутерпахта у розвиток концепції прав людини у міжнародному публічному праві», поданої до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Герш Лаутерпахт цілком справедливо вважається одним із найвідоміших юристів-міжнародників, який є вихідцем з українських земель. Він був не пересічною та багатогранною особистістю у міжнародно-правовій науці та залишив по собі значний науковий спадок. Втративши близьких родичів під час Голокосту, він чудово розумів цінність прав людини. Хоча він не був в числі перших, хто розробив проекти міжнародних актів у сфері прав людини, він найбільш ґрунтовно, на підставі дослідження генезису становлення прав людини та використовуючи природно-правові підходи, запропонував модель ефективного міжнародного захисту прав людини.

Внеску Г. Лаутерпахта у систему міжнародного захисту прав людини у зарубіжній літературі присвячено десятки наукових досліджень. Однак, в українській науці міжнародного права наукова спадщина Г. Лаутерпахта є недостатньо дослідженою. Відтак тема дисертації, обрана О. М. Шередько, є актуальною, своєчасною і значимою для науки міжнародного права.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Дисертація є першим в українській науці комплексним дослідженням внеску Г. Лаутерпахта у концепцію прав людини у міжнародному праві. Сформульовані у дисертаційній роботі та опубліковані

здобувачкою в наукових працях теоретичні положення та висновки відповідають встановленим вимогам, що висуваються до дисертаційних досліджень. Це зумовлено вдалим і чітким визначенням дисертанткою мети та завдань, окресленням об'єкта і предмета дослідження, а також використанням як загальних, так і спеціальних методів пізнання. Положення та висновки, викладені та сформульовані у дисертаційному дослідженні, ґрунтуються на широкому використанні як вітчизняних, так і зарубіжних наукових джерел (список літератури налічує 265 найменувань).

Загалом, ознайомлення із змістом дисертаційної роботи О. М. Шередько дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, що представлено в ній характеризуються повнотою дослідження, послідовною та логічною структурною побудовою, що свідчить про цілісність дослідження.

Новизна представлених теоретичних результатів. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація О. М. Шередько є першим в українській науці міжнародного права комплексним дослідженням концепції прав людини Г. Лаутерпахта у міжнародному праві. Зокрема, *уперше* доведено, що теорія природного права (юснатуралізм) слугувала основою розвитку Г. Лаутерпахтом концепції фундаментальних (невід'ємних) прав людини та з'ясовано що концепція прав людини у міжнародному праві Г. Лаутерпахта формувалася під впливом історичних подій пов'язаних з потребою утвердити віру у цінність людини у світовому вимірі з огляду на наслідки світових воєн.

Викладені у дисертації положення можуть бути використані у: *науково-дослідній роботі*: основа для подальшого дослідження наукових поглядів Г. Лаутерпахта; *науково-освітньому процесі*: під час викладання студентам вищих навчальних закладів таких дисциплін, як «Міжнародне публічне право» та спецкурсів «Права людини у міжнародному праві», «Міжнародно-правовий захист прав людини», «Міжнародне кримінальне право» та під час підготовки відповідних розділів підручників, навчальних посібників і методичних вказівок.

Відсутність порушення академічної доброчесності. У дисертації викладено зміст власних досліджень авторки, зроблено посилання на власні

наукові праці, наведені в анотації. Публікації авторки прямо пов'язані з темою дисертаційної роботи та розкривають її зміст. У роботі не виявлено порушень академічної доброчесності, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного автором дослідження.

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Відзначаючи належний теоретичний рівень дисертаційного дослідження, його практичну значимість та наукову новизну, слід зазначити, що у роботі містяться деякі дискусійні положення, які потребують додаткового роз'яснення під час захисту, зокрема:

1. На стор.20 дисертації, авторка, описуючи новизну дисертаційного дослідження, зазначає серед іншого, що нею уперше «встановлено взаємозв'язок між доктринальними поглядами Г. Лаутерпахта у його авторському проєкті Міжнародного білля прав людини і низкою універсальних міжнародних правових актів у галузі прав людини та основних свобод другої половини ХХ ст.»; та «доведено що право індивідуального звернення фізичних осіб, обґрунтовано Г. Лаутерпахтом, склало основу механізму захисту прав людини та основних свобод».

З таким твердженням авторки не можна погодитися, адже, ці питання неодноразово досліджувалися у зарубіжній, і в українській юридичній науці. Для прикладу, цих питань торкався у своїх дослідженнях П. М. Рабінович (у статтях: 1) Рабінович, П. (2017). Професор Герш Лаутерпахт – перший проєктант спеціального органу ООН з контролю за дотриманням її Міжнародного білля прав людини. *Право України*, 4, 26-33; 2) Рабінович, П., Особа, В. (2013). Професор Г. Лаутерпахт – автор ідеї та першого проєкту Міжнародного білля (Загальної декларації) прав людини. *Вісник Національної академії правових наук України*, 4, 3-10.)

Отже, згадані пункти наукової новизни, щонайменше не можуть бути такі, які сформульовані «уперше», а можуть бути тільки як такі, які «отримали подальший розвиток».

2. Потребує конкретизації теза авторки, що «дослідження «Міжнародне право, природне право та права людини» було розроблено для (Grotius Society) та опубліковано у 1942 р.» (стор.74), адже, Товариство Гроція було тільки

дискусійним майданчиком з міжнародного права у Великій Британії, у межах якого науковці мали змогу зробити наукову доповідь й обговорити проблемні питання міжнародного права.

3. Авторка неодноразово згадує елементи міжнародної правосуб'єктності: міжнародну правоздатність, міжнародну дієздатність та міжнародну деліктоздатність у наукових працях Г. Лаутерпахта (наприклад, стор.136, 147, 176 дисертації). Однак, таких термінів досліджуваний науковець у своїх працях не використовував. У цілому така трьохелементна структура міжнародної правосуб'єктності індивідів у західній міжнародно-правовій доктрині взагалі не використовується.

4. Авторка на стор.164 зазначає, що «ідеї Г. Лаутерпахта про моделі трибуналів над воєнними злочинцями не втратили своєї актуальності й до сьогодні та можуть бути враховані під час створення Спеціального трибуналу з приводу злочину агресії проти України». Така теза потребує додаткової аргументації, особливо беручи до уваги, що Г. Лаутерпахт не був першим, хто запропонував ідею створення міжнародного кримінального трибуналу; такі ідеї беруть свій початок щонайменше з 16 століття. Крім того, уже після висловлених ідей проф. Г. Лаутерпахта пройшло понад 70 років, і протягом цього часу були створені десятки міжнародних/інтернаціоналізованих трибуналів, статuti і практика яких може служити як основа для створення та функціонування Спецтрибуналу за злочин агресії.

5. Потребує додаткового обґрунтування висновок, що «ідеї Г. Лаутерпахта набули втілення також у регіональних міжнародних договорах, до яких можна віднести: Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та протоколів до неї, Американську конвенцію з прав людини 1969 р., Африканську хартію прав людини і народів 1981 р. та Арабську хартію прав людини 2004 р.» (стор.178-179). Особливо потребує конкретизації думка авторки щодо втілення ідей Г. Лаутерпахта в Американську конвенцію з прав людини 1969 р., Африканську хартію прав людини і народів 1981 р. та Арабську хартію прав людини 2004 р., адже Г. Лаутерпахт не був єдиним, і навіть не був першим, хто розробив проект міжнародного акту у сфері захисту

прав людини; при цьому перелік прав у різних проектах таких документів був досить схожим.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні теоретичні положення дисертації висвітлені у п'яти наукових статтях, з них чотири – у наукових фахових періодичних виданнях України, одна – у зарубіжному періодичному виданні, а також у п'яти тезах доповідей. Публікації чітко відображають висновки дослідження, які є достатньою мірою логічними та обґрунтованими.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Шередько Ольги Миколаївни «Внесок Герша Лаутерпахта у розвиток концепції прав людини у міжнародному публічному праві», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право галузі знань 29 – Міжнародні відносини виконане на відповідному теоретичному і методологічному рівні та відповідає вимогам чинної редакції Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Шередько Ольга Миколаївна за результатами прилюдного захисту дисертації заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 Міжнародне право.

Рецензент

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
факультету міжнародних відносин
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Віталій ГУТНИК